

В. Р. Браславська

студ. II курсу економіко-правового факультету ОНУ імені І.І.Мечникова

спеціальність «Право»

Науковий керівник: к.ю.н., доц. О. І. Донченко

ПОЛІТИКО-ПРАВОВЕ ЗНАЧЕННЯ КОНСТИТУЦІЇ ПИЛИПА ОРЛИКА 1710 Р.

У Конституції П. Орлика можемо спостерігати широке застосування ідей Просвітництва, що надалі істотно вплинуло на формування самобутності Української гетьманської держави, її визнання країнами тогочасної Європи. Політико-правове значення даного документу полягає в тому, що положення зазначеного нормативного акту заклали міцне підґрунтя в процесі становлення конституційного ладу нашої країни.

До вивчення й аналізу даного нормативного документа у своїх працях звертались чимало науковців. Серед них слід виділити праці таких вітчизняних вчених як О. Б. Вовк, С. К. Лапенко, О. С. Лотюк, І. І. Діптан, П. А. Рудик, Д. В. Ярешко.

На створення Конституції вагомий вплив здійснили не лише політичні, а й соціальні проблеми, які мали місце в Україні на початку XVIII ст. Вивчаючи історичні джерела, можна зазначити, що «Пакти й Конституції законів і вольностей Війська Запорозького» став тим нормативним документом, який затверджував правові положення щодо реалізації державно-владних повноважень внаслідок переходу під протекторат шведського короля.

Відомо, що ухвалення даного нормативного акту, що складався зі вступу та 16 статей, відбулось 05.04.1710 у Бендерах (Молдова) П. Орликом у вигнанні. Про серйозність його намірів свідчить присяга самого гетьмана на дотримання всіх пунктів та підписання договору Карлом XII. У загальних засадах Конституції зазначались положення, що відігравали вагому роль у становленні української державності. Слід сказати, що кожен пункт має своє раціональне зерно і вартий уваги, проте, на нашу думку, важливе значення для сучасності мають статті, в яких мовиться про забезпечення цілісності й недоторканості українських територій, про обмеження влади гетьмана «публічною радою» (парламентом), про надання гетьманові найвищої виконавчої влади, який у свою чергу відповідав за утиски простого люду.

Необхідно зазначити, що існувало положення, де гарантувалися недоторканність особи та її відповідальність перед судом [1, с. 122].

Проаналізувавши наведені статті, ми можемо дійти висновку, що в Конституції П. Орлика вперше в Україні на законодавчому рівні відбулося чітке розмежування повноважень влади, тобто Гетьман не лише підтримував політико-правову ідею Дж. Локка, а й намагався її реалізувати в межах своїх повноважень. Про це свідчить VI стаття документу: «...ми, Генеральна Старшина, кошовий отаман та все Військо Запорізьке, домовились і постановили з Ясновельможним гетьманом при елекції його вельможності таке право, яке має бути вічно у Війську Запорізькому збережено: у Вітчизні нашій першість серед радників належить Генеральній Старшині – як через респект до їх урядів головних, так і постійній при гетьманах резиденції». Тобто таким чином закладались ідеї демократичного суспільства, які знайшли своє формальне вираження у ст. 5 Конституції України [2].

З огляду на вищезазначене, слід звернути увагу на II статтю, що закріплює державний суверенітет: « Оскільки будь-яка держава стверджується непорушною цілісністю кордонів, то й щоб кордони ... Вітчизни нашої... ніколи не були порушені» [2]. Таким чином дане положення офіційно закріплювало Україну як учасника міжнародних відносин.

Слушною є думка О. Б. Вовк, що Конституція П. Орлика фактично проголошувала в Україні незалежну республіку, зберігаючи тільки протекторат шведського короля замість колишнього підданства царю – великий крок уперед, у порівнянні з вищим висловом української політичної думки XVII ст. у Гадяцькому трактаті [3, с. 146].

Намагання анулювати розшарування соціальних груп, що була притаманна населенню України за часів феодалізму, та запровадити елементи загального виборчого права свідчить про прогресивність ідей автора [4, с. 36].

Зазначимо, що «Пакти і конституції...» неабияк вплинули на формування конституційних засад сучасності. Таким чином основна мета П. Орлика у заснуванні конкурентоспроможної і збалансованої системи функціонування і взаємодії органів державної влади Гетьманщини знайшла своє формальне вираження в Основному Законі нашої держави [5, с. 5].

Положення Конституції 1710 р. закріплювали можливість Козацької Держави виступати суб'єктом правовідносин, в тому числі міжнародних. Беззаперечність визнання даного документу визначається увагою європейських політичних діячів, яку приділяли не лише П. Орлику, а і його синові [4, с. 35].

Не зважаючи на те, що «Пакти й конституції...» свого часу не були реалізовані значним чином, їх вплив на правотворчу і правозастосовну діяльність періоду 1917–1921 рр. та доби незалежності є чи не найбільш вагомим [4, с. 36].

Підсумовуючи сказане, можна зробити висновок, що статті сучасної Конституції базуються на принципах, що склались в результаті історичного розвитку та становлення Української державності. Отже, Конституція П. Орлика є важливою правовою пам'яткою в політико-правових вченнях нашої країни через те, що головні її засади стали основою під час законотворчої діяльності Парламенту у 1996 р.

Список використаної літератури

1. Захарченко П. П. Історія держави і права України : підручник. Київ : Атіка, 2005. 367 с.
2. Конституція П. Орлика. URL: <http://gska2.rada.gov.ua/site/const/istoriya/1710.html> (дата звернення: 04.11.2020).
3. Вовк О. Б. Конституція Пилипа Орлика: оригінал та його історія. *Політичні інститути та процеси*. 2016. Вип. 1. С. 145–151.
4. Лотюк О. С. Конституція Пилипа Орлика 1710 року як першооснова конституційно-правових засад громадянського суспільства в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2014. Вип. 3–4. С. 30–37.
5. Лапенко С. К. Конституція Пилипа Орлика: Історія створення та місце в українському конституційному процесі. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди*. 2013. Вип. 47. С. 5–9.